

Yazar/Author
Zeynep ŞAHİN*

Makale Adı/Article Name

Türkiye’de Seçimlerin Cinsiyeti: Cumhuriyetin İlk Yıllarından Günümüze Milletvekili Genel Seçimleri ve Kadın Temsili (1935-2018)

Gender of Elections in Turkey: Parliamentary General Elections and Women's Representation from The First Years of the Republic to The Present (1935-2018)

ÖZ

Çalışmada “Türkiye’de siyasette kadın temsil oranının hala yeterli seviyede olmadığı” sorunsalının, Cumhuriyet’in ilk yıllarından günümüze kadar olan süreçte milletvekili genel seçim sonuçları üzerinden sınımlanmasına odaklanılmıştır. Söz konusu seçimlerde kadın temsili oranlarının “seçilme” düzeyi özelinde değişiminin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Betimsel analiz yönteminin kullanıldığı çalışmada milletvekili genel seçim sonuçları, Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) ilan ettiği verilerden yararlanılmak suretiyle sunulmuştur. Seçime katılan partiler ve bağımsız adayların aldıkları oy oranları ve çıkardıkları milletvekili sayıları kadın, erkek bağlamında ayrı ayrı verilmiştir. Çalışmanın sonucunda 1935 yılındaki seçimde %4,5 olan kadın temsil oranının diğer seçim dönemlerinde giderek azaldığı, çok partili hayata geçiş döneminin ilk seçimi olan 1946’da %1,9’a gerilediği; 1950, 1954, 1961, 1977 yıllarında %0,6’lara kadar düştüğü görülmüştür. Bu durum kadının siyasetteki yokluk durumunu gözler önüne sermesi bakımından önemlidir. 1990’lı yıllarda başlayan artış kesilmeden günümüze kadar devam etmiştir. Son dört seçimde ise Türk siyasetinde kadın temsil oranının ilk kez %10’un üzerine çıktığı görülmüş, fakat kadına yüklenen “sembolik değer”in güncelliğini koruduğu ve “yetersiz temsil”in devam ettiği milletvekili genel seçim sonuçlarından edilen verilerle doğrulanmıştır. Toplumsal cinsiyete duyarlı bir siyasi kültürle söz konusu sorunsalın üstesinden gelineceği önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Siyasal Temsil, Siyasette Kadın, Toplumsal Cinsiyet, Milletvekili Genel Seçimleri.

ABSTRACT

The study focuses on testing the hypothesis that “the rate of female representation in politics in Turkey is still not sufficient” over the results of the parliamentary general election in the process from the first years of the Republic to the present day. It is aimed to reveal the change in the proportion of women's representation in the elections in question in terms of the level of “election”. In this study using the descriptive analysis method, the results of the general election of Deputies are presented by using the data announced by the Turkish Statistical Institute. The number of votes received by the parties and independent candidates participating in the election and the number of Deputies they received were given separately in the context of men and women. As a result of the study, the proportion of female representation, which was 4.5% in the elections in 1935, gradually decreased in other electoral periods, at the first election of the transition to multi-party life at 1946 failed to 1.9%; it failed to 0.6% in 1950, 1954, 1961, 1977. The increase, which began in the 1990s, has continued to the present day without interruption. In the last four elections, it was seen that the proportion of women's representation in Turkish politics rose above 10% for the first time, but it was confirmed by data from the parliamentary general election results that the “symbolic value” loaded on women remained up to date and “underrepresentation” continued. It has been proposed that this problem will be overcome with a gender-sensitive political culture.

Keywords: Political Representation, Women in Politics, Gender, Parliamentary General Elections.

Giriş

Modern dünyadaki demokratik usullere göre yapılan seçimlerin temel unsurlarını oluşturan siyasal katılım ve temsilde, kadın-erkek eşitliğinin sağlanmış olması bir ülkenin gelişmişliğinin en temel göstergelerinden birini teşkil etmektedir.

Dünya'nın pek çok yerinde kadınların siyasal haklar için mücadele verdiği, neticede de muvaffak olduğu bilinmektedir. Türk kadını ise seçme ve seçilme hakkını Cumhuriyet'in ilanından on bir yıl sonra elde edebilmiştir. Bu süre zarfında siyasal haklar sadece erkeklere tanınmıştır. Türk kadını dünyanın farklı ülkelerinde yaşayan hem cinslerine göre siyasal hakları erken vakitte elde etmiş olsa da, geçen seksen altı yıllık süre zarfında hâlâ "parlamentoda yeterli düzeyde temsil hakkına" kavuşmamıştır. Kadınlara seçme ve seçilme hakkının verildiği 7 Aralık 1934 tarihinden günümüze yirmi üç tane genel seçim yapılmıştır. Seçim sonuçları bağlamda kazanılan sandalye sayıları cinsiyetler özelinde incelendiğinde, siyasal alanın erkek egemen yapısını koruduğu, kadının görünmezlik ve yokluk ironisiyle geçmişten günümüze değişmez bir kaderle karşı karşıya kaldığı açıkça görülmektedir. Söz konusu seçimlerde kadına düşen misyon Tekeli'nin (1983: 214) ifade ettiği gibi sadece "vitrin görevi" olmuştur.

Ataerkil yapının kadına biçtiği "özel alan" bu durumun başlıca nedenidir. Bu anlayışta kadın "iyi evlat, kız kardeş, eş" misyonunun ötesine geçememiştir. Oğlan çocuğunun soyun devamı olarak görülmesi, kız çocuğunu evlenip evden gideceği düşünceyle ailede başlayan cinsiyetçi yaklaşım, kadının bütün hayatı boyunca peşini bırakmamış, pek çok alanda kendini hissettirmiştir. Siyasal alan bunlardan yalnızca birini oluşturmaktadır. Mevzuat incelendiğinde siyasal haklar bağlamında cinsler arasında eşitliğin sağlanmış olduğu görülse de, pratikte bu durumun tam tersi istikamette yol alındığını seçim sonuçlarından elde edilen veriler açıkça ortaya koymaktadır. Bu durumun bir diğer nedeninin ise siyasetin "erkeksi" bir alan olarak görülmesinin olduğu unutulmamalıdır.

Literatürde kadına yönelik pek çok çalışmanın yapıldığı görülmüştür. Bu çalışmalarda kadının siyasetteki yetersiz temsili üzerine muhakkak durulduğu, fakat sınırlı seçim dönemi ele alınarak sadece parlamentodaki temsil sayı ve oranlarının verilmek suretiyle konunun öneminin gösterilmeye çalışıldığı görülmüştür. Konu özelinde ise parlamentodaki kadın milletvekilleri hakkında yapılan çalışmalarda başta demografik analiz olmak üzere vekillere yönelik bilgilere, meclisteki çalışmalarına ve sorunlarına, siyasal temsille ilgili bilgilere vb. değinildiği görülmüştür. Bu çalışmada ise kadının seçme ve seçilme hakkı kazanarak girdiği 8 Şubat 1935 tarihli ilk seçimden üçüncü bin yılın son seçimi olan 24 Haziran 2018'e kadar, tüm seçimlere katılan partilerin ve bağımsızların çıkardıkları milletvekili sayı ile oranları cinsiyetler bağlamında detaylı incelenmiştir. Konunun "cinsiyetçi yaklaşım" bağlamında "seçilme" düzeyi özelinde ve üçüncü bin yılı içine alacak şekilde detaylı analizi başka bir çalışmada yapılmamıştır. Çalışmayla hali hazırda var olan boşluğun doldurması amaçlanmıştır.

Bu bağlamda çalışmada ilk olarak siyasal katılım ve siyasal temsil üzerinde durulmuş, akabinde toplumsal cinsiyet kavramı detaylı incelenerek kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Akabinde literatür taramasına yer verilmiştir. Betimsel analiz yöntemi kullanılarak 8 Şubat 1935 tarihli seçimden başlanılarak, üçüncü bin yılın 24 Haziran 2018 tarihli son seçime kadar yapılan bütün milletvekili genel seçim sonuçları analiz edilmiştir. Seçimlere katılan ve vekil çıkarmayı başaran partiler ve bağımsız adayların aldıkları oy oranları ile vekil sayıları ayrıntılı bir şekilde cinsiyetler

bağlamında elde edilen verilerle sunulmuştur. Sonuç kısmında “cinsiyetçi yaklaşım” bağlamında bir değerlendirme yapıp, bir takım önerilerde bulunulmuştur.

1. Kavramsal Çerçeve

Siyasetin temel kavramlarından olan, hem ulusal hem de yerel düzeyde yapılan seçimlerin temel dayanağını teşkil eden siyasal katılım ve temsil (Kurtoğlu, 2004: 322), bir ülkenin demokratik bağlamda gelişmişliğini göstermesi bakımından önemlidir. Siyasal katılımın biri bireysel, diğeri ise siyasal temsili içinde barındıran toplumsal olmak üzere iki boyutu vardır. Bu bağlamda öncelikle siyasal katılım akabinde siyasal temsil kavramlarının incelenmesi gerekmektedir.

“*Siyasal katılım*” kavramının üzerinde uzlaşma sağlanmış tanımı yoktur. Yaraman (1999: 1) siyasal katılımın bireysel ve toplumsal olmak üzere iki boyutuna gönderme yapmaktadır. Seçmenin tek başına gerçekleştirdiği oy verme davranışı bireysel; siyasal parti üyeliği ve kadroya adaylık şeklinde gerçekleşen kamusal alan faaliyeti ise toplumsal olanı vurgulamaktadır. Özbudun (1975: 2); “vatandaşların merkezi/yerel devlet kademelerindeki personeli ve kararları etkilemek amacıyla kendileri, başkaları tarafından tasarlanmış, hukuki veya hukuk dışı amaca ulaş(ama)mış eylemleri” olarak tanımlamaktadır. Kapani (2009: 144) siyasal katılımın geniş anlamına gönderme yaparak sadece oy verme şeklinde tanımlanmasının eksik olacağını, kavramın “basit bir temayülden yoğun bir harekete kadar varan geniş bir tutum/faaliyet alanını içine aldığı” vurgulamaktadır. Ona göre, yurttaşların siyasal sistem karşındaki tutum/davranış ve durumlarını belirleyen bir kavramdır. Benzer görüşü paylaşan Dursun (2008: 233) siyasal katılımı, vatandaşların siyasal rol oynamalarını, davranış/eylemde bulunmalarını şeklinde ifade etmektedir. Ona göre, önemli olan davranışa dönüşmemiş ve düşün aşamasında olan eylemlerin kavram içine dâhil edilip, edilmeyeceğidir.

Dahl (1963: 57) siyasal katılımı “bilgi, eylem, önemseme, ilgi” şeklinde dördü bir tasnifte tutmaktadır. Ona göre söz konusu tasnifteki kavramların her biri birbiriyle bağlantılı olup, benzer tutumlardan meydana gelmektedir. Siyasal katılım açısından toplumu sınıflandırırken ilk olarak siyasal tabaka, akabinde siyasal olmayan tabaka, iktidar peşinde koşanlar, sonuncusunu iktidar sahipleri şeklinde ayırdığı görülmektedir. Kapani’ye göre (2009: 147) Dahl’ın tasnifi toplum açısından bir iç kesit sunması bağlamında önemlidir. İktidar peşinde koşanlar/sahipleri, tüm siyasal sistemlerde küçük bir gurubu/azınlığı oluştururken, nispeten daha geniş kitleyi içerisine alan siyasal /olmayan tabaka ise katılımın çözülmesi bakımından asıl önemli kısmı oluşturmaktadır. Akabinde siyasal katılım eylemlerini, “siyasal olayları takip etme etkinliği, siyasal olaylar karşısında tutum/tavırların ifade edilmesi, siyasal olayların öznesi olma” şeklinde sıralamaktadır. Çam (1977: 327) üç düzeyden bahsetmektedir. İlk ikisi siyasete ilgi duymayıp, katılmamak ve yahut sadece seçimlerde oy vermek; sonuncusu seçimler dışında da siyasete ilgi duyarak, siyasal olayları takip etme, dinleme, demec verme vb. oluşturmaktadır.

“*Siyasal temsil*”, Orta Çağ’da monarşik ve aristokratik bir kurum şeklinde gelişmiştir. Orta Çağ’da temsilcinin seçilmiş olması ön koşul teşkil etmemekteydi. Bu dönemde hükümdar ve onun soyundan gelen kimselerin katılımı hak etmiş oldukları süreklilik arz eden geri alınamaz hakkı ifade eden temsil, mutlak monarşiyi dahi meşru göstermekteydi (Sartori, 1996: 31). Fakat bütün Orta Çağ sürecinde çeşitli hukuki, sosyal gelişmelerle yavaş yavaş ilerleme kaydetmiştir. Modern anlamda başkaları namına/adına kamusal işleri yürütme anlayışı şeklinde kullanımı, ancak 12.

yüzyılda hukuksal alanda başlayacak değişimlerle olmuştur. Bugünkü kullanılan anlamına yakın olarak 16. yüzyılda dillendirilmiştir.

Günümüzde temsil kavramı, Roma'daki "repraesentare" şeklinde ifade edilen kavramdan türemiş olmakla birlikte, daha evvelden olmayan herhangi bir şeyin yazılı bir şekilde ortaya konulması ve yahut bir soyutlanmanın herhangi bir varlıkta somutlanması manasında kullanılmış değildir (Örs, 1997: 25). Demokrasinin en temel kavramlarından olan siyasal temsil kavramını tanımlamada konsensüsün sağlandığını söylemek güçtür. Genel kabulde göre, faal bir şekilde olmayan aracı olan kişileri, örgütleri ve soyutlamalar yoluyla var hale getirme durumunu ifade etmektedir (Pitkin, 1995: 358). Siyasal temsile ilişkin çok sayıda yaklaşım olduğundan farklı tanımlamaların varlığı söz konusudur. Bunun nedeni tarihsel olarak bakıldığında J. Locke, T. Hobbes, J. S. Mill, E. Burke J. J. Rousseau vb. düşünürlerin, temsilin işlevi ve geçerliliği hakkında benzer olmayan yaklaşımlar ortaya atmış olmalarıdır. Söz konusu yaklaşımların özü ise halkın içinden çıkarak onun gibi düşünen küçük bir azınlığın halkın adına/namına karar alıp, uygulaması (Bulut ve Tanıyıcı, 2008: 172) yatmaktadır.

Temsille algılanan, demokrasinin temel ilkelerinden birini teşkil eden eşitliğin seçimler vasıtasıyla siyasal sistemde uygulanmasıdır. Ayrıca özgürce yapılan seçimler ve eşit şartlarda seçime giren partilerin varlığı gerekmektedir. (Sartori, 1996: 31). Bu şekilde gerçekleşen seçimler vasıtasıyla temsilcilerini seçen halk, belli periyotlarla egemenliğini geçici olarak devretmektedir (Çukurçayır, 2002: 246). Aksi takdirde ise seçmensiz vuku bulan temsil pek anlamlı olmayacağı gibi, özgür koşullarda yapılmayan seçimler sonucunda da gerçek temsili iktidarında ortaya çıkması mümkün olmayacaktır. Bu şekilde gerçekleşen seçim ise halkın egemenliğinin belli ve düzenli periyotlarla devredilmesinden öte bir manaya gelmeyecektir (Sartori, 1996: 31). Günümüzde temsil, halka ait olan egemenlik hakkının yine toplum adına ve onun seçecek olduğu kimseler eliyle kullanılması manasına gelmektedir. Özetle temsil edilen, kendi seçmiş olduğu temsilciye kendi adına hareket etme/davranma yetkisini vermektedir. Bu yetki ise siyasal temsilin ana unsurunu oluşturmaktadır (Kapani, 2009: 130). Böyle bir sistemde kadın ve erkeğin eşit bir şekilde temsiline imkân tanınmalıdır. Teoride genel kabul gören bu durum, pratikte yani hayata geçirilme noktasında sıkıntılarla karşılaşmakta ve cinsiyetçi yaklaşımın izleri görülmektedir.

"Cinsiyet", insanların biyolojik olarak erkek, kadın şeklinde farklılaşması (Başak, 2010: 29) anlamına gelmektedir. "Toplumsal cinsiyet (gender)", biyolojinin kodlamış olduğu maddi bedenlere yönelik manevi manalar yüklemek suretiyle onları kültürel şekilde tanımlayıp, ayırmak (Bingöl, 2014: 108) şeklinde dillendirilmektedir. "Toplumsal cinsiyet eşitliği", sosyo-kültürel, siyasal, ekonomik vb. alanlarda kadın erkek eşitliğine dayanan temel hak ve özgürlüklerin kadınlara tanınması gerektiğini ifade etmektedir. Başka bir ifadeyle kadın ve erkeğin kamusal-özel alanda eşit yetki, katılım ve görünür olma durumudur. Ayrıca kanunlar önünde her iki cinsin eşit davranılması, aile ve toplum içinde kaynak, hizmet ve fırsatlardan eşit şekilde yararlanması manasına gelmektedir. Fakat burada eşitlikten kastedilen kadın ve erkeğin ayrıştırılması durumu değildir. Toplumdaki hak, fırsat ve sorumlulardan her iki cinsinde cinsiyetlerine bakılmaksızın yararlanmasıdır (Akkaş, 2019: 108-109). "Toplumsal cinsiyet eşitsizliği/ayrımcılığı" ise, kadınların erkek karşısında ikinci plana itilmesi, bu bağlamda da eşitsizliğe/ayrımcılığa maruz kalma durumudur (Bhasin, 2003: 4-5). Bu durumun yaşanmasının temel nedeni her iki cinsin dayatılan "toplumsal roller" ve bunların öğrenilme aşamalarını ifade eden sosyalleşme sürecidir (Demirbilek, 2007: 25). Kısaca insanlar kız ve oğlan olarak doğarken, yetiştirilme sürecinde ise

toplumun onlardan beklediği davranış kalıplarıyla cinsiyetlerine göre davranmayı öğrenerek büyümektedirler.

Bu roller nedeniyle kadın ev ve bu alandaki işlerle, çocuk bakımı ile sınırlandırılıp, ona dış dünyaya kapalı yükümlülükler yüklenmektedir. Erkek dış dünyaya yönlendirilip, iş sahibi olma, yükselme vb. şekilde başarılar elde edip kendini geliştirme olanağı sunulmaktadır (Tankut, 1998: 41). Özetle kadın özel alana ve buradaki rollerle çevrelenirken; erkek kamusal alanda kendini geliştirip, bağımsız yaşama imkânına kavuşmaktadır. Ayrıca erkeğe ve ona atfedilen işlere verilen değer, pek çok alanda kadına ve onun iş ve yükümlülüklerine göre daha önemli/değer yüklü olmaktadır (KSSGM, 2008: 15). Kısaca ataerkil yapı kadına önce “iyi kız çocuğu, evlat” ardından “iyi anne, eş” olmaya zorlarken; erkek gerek aile içinde gerekse de kamusal alanda önemli, öncelikle atfedilmektedir. Oğlan çocuğu soyun devamı olarak görülmekte, kız çocuğu ise evlenip evden gideceği düşüncesiyle ikinci plana itilmekte, aile içinde başlayan eşitsizlik/ayrımcılık yumağıyla çocuk yaşlarda mücadele etmek zorunda kalmaktadır.

Söz konusu cinsiyetçi yaklaşım pek çok alanda kendini hissettirmektedir. Bu alanlardan sadece birini teşkil eden siyasette kadın temsili yokluk derecesindedir. Gerek anayasada gerekse de yasalarda kadın ve erkeğin siyasal haklar bağlamında eşitliği sağlanmış olmakla birlikte, pratik de bunun tam olarak gerçekleşmediği seçim sonuçlarında elde edilen veriler açıkça gözler önüne sermektedir.

2. Literatür İncelemesi

Literatür incelendiğinde kadın konusunu ele alan pek çok çalışmada kadının yetersiz temsili üzerine muhakkak durulduğu; fakat sınırlı seçim dönemleri yalnızca kadın sayı, oranlarıyla tek bir cümlede verilerek, sadece konunun önemi vurgulandığı görülmüştür. Parlamentodaki kadın vekiller ve temsili üzerinde pek çok çalışma yapılmış, bu çalışmalarda ise (Taştan, 1993; Kaplan, 1996; Sezer, 1998; Yaraman, 1999; Gökçimen vd. , 2009; Şahin, 2010; Arslan, 2017; Keser vd., 2019; Kamalak, 2019; Yetkiner, 2020 vb.) vekillere yönelik bilgiler özellikle demografik veriler, parlamento sürecinde yaşadıkları sorunlar, siyasal temsille ilgili bilgiler vb. yer verilmiştir. Özetle kadının seçilme ve seçilme hakkının kazandığı ilk yıllardan, üçüncü bin yılda gerçekleşen seçimleri içine alacak şekilde seçimlere katılan partilerin ve bağımsızların çıkardıkları milletvekili sayı ve oranları “seçilme düzeyi” özelinde ve “cinsiyetçi yaklaşımla” ele alınıp, incelendiği bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu çalışmada, söz konusu alandaki önemli bir boşluğunun doldurulması amaçlanmaktadır.

3. Türkiye’de Siyasette Kadın Temsilinin Tarihsel Serüveni

Türk kadınının siyaset içindeki yokluk durumunu analiz etmek için, öncelikle tarihsel süreçte kısaca göz atmak gerekmektedir. Türk kadınının İslamiyet öncesi durumuna bakıldığında, erkek ve kadın eşitliğinin olduğunu görülmektedir. Bunun en güzel kanıtı, çocukların bakımı ve eğitiminde anne kadar babanın da sorumluluk almasıdır. Dul kadınlar evin tek koruyucusu/idarecisi kabul edilerek, bütün etkinliklere yüzleri açık bir şekilde katılmıştır (Doğramacı, 1993: 3-4). Eski Türklerde kadına büyük saygı duyulmuştur. Kadın evin dayanağı olarak sadece içerde değil, dışarda da eşinin destekçisi olmuştur. Gerekirse savaşta eşinin yanında savaşmıştır (Kılıç, 1991: 83). Bu nedenle söz konusu dönemde kadınlar iyi ata binip, kılıç kullanıp

savaşmışlardır. Kadının rolü aile içinde biçimlense de kadın devlet işleriyle alakalı görevler üstlenmiştir. Göktürklerde “katun/hatun” olarak adlandırılan hükümdar eşlerinin, devlet ile ilgili görevlerle söz sahibi olması bunun güzel bir örneğini teşkil etmektedir (Gündüz, 2012: 312). İslamiyet’in ilk zamanlarında Türk toplumunda kadınların asker, vaiz, şair olarak görev aldıkları görülmüştür. Selçuklu döneminde kadın erkeğinin yanında eşit haklara sahip, önemli bir noktada olmuştur. O dönem belgelerde, kabartma, renkli çizi ve minyatürlerde erkeğin yanında kadına yer verilmesi (Tezel, 1983: 2) bunun en iyi kanıtıdır.

Osmanlı döneminde, Türk toplumu tarafından aileye atfedilen önem ve teokratik yapının birlikteliği kadının üzerinde baskıcı bir kontrol mekanizması oluşturmuştur (Gökçimen, 2008: 20). Devletin güçlendiği dönemde toplum hayatında uzaklaşan saraylı kadınların, hak/özgürlükleri kısıtlandığı; kırsal alanda erkeklerle hem evde hem de tarla da çalışarak ekonomiye katkıda bulunarak tam tersi bir durumun yaşandığı görülmüştür. Kentteki kadınlar ise mesleki faaliyetlerde bulunma zorunluluğu altına ezilerek, kocası ve çocuklarına bağımlı olmuştur (Caporal, 1982: 61). Osmanlı kadını, Tanzimat fermanının ilanı ile hak ve özgürlüklerle tanışsa da, batıdaki gibi eşit haklar mücadelesini savunan kadınların seviyesine ulaşamamıştır.

II. Meşrutiyetle özgürleşip/bireyselleşen kadınlar; başta aile olmak üzere toplumsal yaşamın tüm alanlarında kadın inkılabının gerçekleşmesi gerektiği talepleriyle seslerini duyurma çabasına girmiştir (Gökçimen, 2008: 9). Fakat Birinci Dünya Savaşına kadar kadının geleneksel rollerinde bir değişikli olmamıştır. Savaş döneminde erkeklerin cepheye gitmesi, diğer alanlarda kadın gücüne ihtiyaç duyulmasına yol açmıştır. Söz konusu dönemde gerek gündelik gerek askeri gereksinimleri karşılamak için açılan yeni fabrikalarda kadın işçiler istihdam edilmiştir. Bu dönemde ve mücadele yıllarında kadınlar, önemli etkinliklerde bulunarak vatanın kurtulması yönünde canı pahasına mücadele vermiştir.

Cumhuriyet döneminde gerçekleşen devrimler, kadın hakları açısından bir dönem noktası özelliğine sahiptir. Cumhuriyetin ilan edilmesiyle meydana getirilen laik ve demokratik yapı içerisinde kadın ekonomik, siyasi ve eğitim alanlarında yerini almaya başlamıştır. 1924 yılında Tevhid-i Tedrisat akabinde 1925’te Kılık Kıyafet sonrasında 1926’da çıkarılan Medeni Kanunla kadınlara sosyal haklar tanınmıştır (Gökçimen, 2008: 9).

1930 yılında kabul edilen Belediye Kanunuyla kadınlar, ilk siyasi hak edişlerine seçimlerde seçmen ve aday olma hakkıyla kavuşmuşlardır. 1933’te ise Köy Kanununda gerçekleştirilen düzenlemelerle muhtar olabilme ve ihtiyar heyetinde yer alabilme olanağına sahip olmuşlardır. Kadınların 1934 yılında milletvekili seçme ve seçilme hakkını (Türel ve Çağlar, 2010: 21) elde edişleri siyasi haklar açısından çok önemli bir mertebeye ulaşıldığını göstermektedir. Tablo 1’de 1935’ten günümüze kadar seçilen kadın ve erkek milletvekilleri sayısı, oranlarına yer verilmiştir.

Tablo 1 incelendiğinde, 1935 yılındaki seçimde %4,5 olan kadın temsil oranının diğer seçim dönemlerinde giderek azaldığı, çok partili hayata geçiş dönemi başlangıç yılı olan 1946 seçimlerinde %1,9’a gerilediği; 1950, 1954, 1961, 1977 yıllarında %0,6’lara kadar düştüğü seviye kadının siyasetteki yokluk durumunu gözler önüne sermesi bakımından önemlidir. 1990’lı yıllarda başlayan artışın ise kesilmeden günümüze kadar geldiği görülür; fakat bu hala istenen düzeyde değildir. Söz konusu dönemde ilk kadın başbakan Tansu Çiller’in siyaset sahnesindeki varlığı artışta etkili olmakla birlikte, 1995’te partilerin kadın kollarının tekrar kurulmasının önünün açan anayasa değişikliği diğer önemli faktördür. 1999 yılında Siyasi Partiler Kanunu’nun

kadın kollarını yasaklayan hükmü, 445 sayılı Kanun’la yürürlükten kalkması ayrıca kayda değerdir. Günümüzde parlamentodaki milletvekili sayısı 550’den 600’e yükselmesinin kadının temsilindeki oranda pek bir değişikliğe neden olmadığını tabloda detaylı görmek mümkündür.

SEÇİM YILI	1935-2018 TBMM’DE KADIN/ERKEK MİLLETVEKİLİ TEMSİL SAYISI/ORANLARI				TOPLAM
	Kadın	Yüzde Oran (%)	Erkek	Yüzde Oran (%)	
1935	18	4,5	381	95,5	399
1939	16	3,7	413	96,3	429
1943	16	3,5	439	96,5	455
1946	9	1,9	456	98,1	465
1950	3	0,6	484	99,4	487
1954	4	0,7	537	99,3	541
1957	8	1,3	602	98,7	610
1961	3	0,7	447	99,3	450
1965	8	1,8	442	98,2	450
1969	5	1,1	445	98,9	450
1973	6	1,3	444	98,7	450
1977	4	0,9	446	99,1	450
1983	12	3	387	97	399
1987	6	1,4	444	98,6	450
1991	8	1,8	442	98,2	450
1995	13	2,4	537	97,6	550
1999	23	4	527	96	550
2002	24	4,4	526	95,6	550
2007	50	9,1	500	90,9	550
2011	79	14,36	471	85,6	550
2015 (Haziran)	98	17,82	452	82,2	550
2015 (Kasım)	81	14,73	469	85,27	550
2018	104	17,33	496	82,7	600

Tablo 1. 1935-2018 Yılları Arasında Parlamento Yer Alan Kadın/Erkek Milletvekilleri
Kaynak: Yazar tarafından (TÜİK, 2012: 5) ve www.tuikweb.tuik.gov.tr adresinin “Milletvekili Genel Seçimleri” kısmından derlenip, tablolatırıldı.

4. Türkiye’de Genel Seçimler Ölçeğinde İktidarda Kadın Temsilinin İstatistikî Sonuçları ve Analizi

4.1 Araştırmanın Amacı

“Türkiye’de siyasette kadın temsil oranının hala yeterli seviyede olmadığı” sorunsalının, cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze kadarki süreçte milletvekili genel seçimleri ölçeği üzerinden analizine odaklanılan çalışmada, kadın temsili oranlarının “seçilme” düzeyi özelinde değişiminin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır.

Söz konusu amaç paralelinde gerçekleştirilmesi beklenen hedefler şu şekildedir;

- ✓ 8 Şubat 1935 tarihli seçimden başlanılmak suretiyle üçüncü bin yılda yapılan 24 Hazirana 2018 tarihli son seçime kadar ki süreçte, seçimlere katılan siyasi partilerin ve bağımsız adayların aldıkları oy oranlarının ortaya çıkarılması,
- ✓ Seçimler sonucunda parlamentoda yer almayı hak kazanan bağımsız ve siyasi partilerdeki kadın, erkek sayıları ile oranlarının istatistiksel verilerin sunulması, değerlendirilmesi,
- ✓ “Seçilme” düzeyi bağlamında elde edilen veriler incelenmek suretiyle, “Türk siyasetinde kadınların hala yeterli temsile ulaşamadığı” sorunsalının sınanması ve “cinsiyetçi yaklaşım” özelinde yorumlanmasıdır.

4.2 Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Çalışmada 8 Şubat 1935 tarihli kadın seçmenin ilk defa yer aldığı seçimden günümüze kadar ki süreçteki milletvekili genel seçimlerine katılan bağımsız ve siyasi partiler tarafından aday gösterilen kadın, erkek adaylardan, parlamentoda temsil hakkı kazananların sayısı ile oranları istatistiki verilerle sunulmaktadır. Her bir partinin ve bağımsız adayların aldıkları oy oranları, kazandıkları toplam sandalye sayısına ayrıca yer verilmektedir. 1923, 1927, 1931 seçimlerinde kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanınmamış olunması nedeniyle konuya dâhil edilememiş; 1935, 1939, 1943 seçimlerinde ise yalnızca CHP’nin seçime girmesine izin verilmesi nedeniyle sadece kadın sayısı ve oranlarına yer verilmiştir. 28 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimlerine kadar ki sürece kadar bağımsızların ve partilerin aldıklarının oy oranı bu bağlamda çıkardıkları kadın, erkek milletvekili sayı, oranları analiz edilmek suretiyle “Türk kadınının siyasette yeterince temsil hakkı elde edemediğinin” izleri sürülmüştür.

Çalışmada sadece seçimde sandalye sayısı kazanan partilere yer verilmiştir. Ayrıca “seçilme” düzeyi bağlamında kadın temsili incelenmiştir. “Aday olma” düzeyinde kadın temsili ise hem çalışmanın kapsamını çokça aşması hem de başka bir çalışmada daha detaylı incelenebileceği düşüncesiyle analizlere dâhil edilmemiştir.

4.3 Araştırmanın Yöntemi

“Betimsel analiz”, nitel araştırma yöntemlerinden biridir. Bu yöntem dört aşamadan meydana gelmektedir. İlk aşamada, analizin yapılması için gerekli çerçevenin oluşturulmasıdır. Bu araştırmanın sorularından, kavramsal çerçevesinden ve yahut gözlem, görüşme boyutlarından yararlanmak suretiyle veri analizinin yapılmasına olanak sağlayacak olan kavramsal çerçevenin oluşturulmasıdır. Söz konusu çerçeveye göre analizin hangi temalar altında düzenlenip, sunulacağı belirlenmesidir. İkinci aşama, tematik çerçeve temel alınarak verilerin işlenmesidir. Bu aşamada daha önceden belirlenen çerçeve özelinde verilerin düzenlenip, okunmasıdır. Üçüncü aşama elde edilen bulguların tanımlanıp, gerektiği durumlarda doğrudan alıntı yapılmak suretiyle desteklenmesidir. Son aşama ise, tanımlanmış olan bulguların açıklanması, anlamlandırılması ve ilişkilendirilmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 224).

Çalışmada, Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) yayınladığı verilerin detaylı analizinin yapılmıştır. Bu bağlamda erkek ve kadın adayların “seçilme” düzeyi bağlamında temsil sayıları, oranları tespit edebilmek amacıyla betimsel analiz yöntemiyle ilk olarak listeler hazırlanmıştır. Sonrasında söz konusu listelerde yer alan bilgiler tablolaştırılmak suretiyle verilmiştir.

4.4 Araştırmanın Bulguları

Cumhuriyet Türkiye’inde kadınlara 5 Aralık 1934 tarihinde seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır. 8 Şubat 1935 yapılan seçimlerde kadın seçmenlerde yer almış, seçmen yaşı 18’den 22’ye yükseltilmiş, iki dereceli seçim sistemi uygulanmış ve sadece CHP (Cumhuriyet Halk Partisi) seçime katılmıştır. 381 erkek vekile karşı sadece 18 kadın parlamentoda temsil hakkı kazanmıştır.

26 Mart 1939 milletvekili genel seçimlerinde, 413 erkek ve 16 kadın vekil temsil hakkını elde etmiştir. Kadın ve erkek temsilinde %0,8 oranında bir artış yaşandığı görülmüştür. 28 Şubat 1943 tarihli seçimde kadın temsil sayısı sabit kalırken, oransal olarak %0,2’lik bir düşüş olmuştur. Erkek temsil sayısı ve oranı artmaya devam etmiştir. Tek parti döneminin seçimleri Cumhuriyet Türkiye’sinin ilk seçim kanununa, 432 sayılı Mebus Seçimi Kanunu, göre yapılmıştır.

Demokrasiye geçiş döneminin ilk seçimleri 21 Temmuz 1946 yılında gerçekleşmiştir. Öncesinde ise 4918 sayılı Milletvekili Seçim Kanunu’na kabul edilerek, seçimin tek dereceli olarak yapılması kararlaştırılmıştır. Fakat “açık oy, gizli sayım” uygulaması, seçimlerin adli birimlerce yapılması gerekirken idari birimlerce yapılması nedeniyle “şâibeli seçimler” olarak nitelendirilmiş, seçim sonuçları üzerinde tartışmalar yaşanarak (TBMM, 2012: 12) çok partili hayata geçiş sürecinin ilk milletvekilli seçimleri olarak tarihteki yerini almıştır.

Tablo 2 incelendiğinde, 21 Temmuz 1946 genel seçimlerine CHP, DP (Demokrat Parti) ve bağımsız adaylar katıldığı görülmektedir. CHP parlamentoda çoğunluğu sağlayarak, dokuz kadın milletvekili çıkarmıştır. Kadın temsil oranı %1,94 olurken, 1943 seçimlerine göre % 1,6’lık bir düşüş yaşanmıştır. CHP’de kadın vekil oranı %97,72’lik erkek temsil oranı karşısında sadece %2,28 ile çok gerilerde kalmıştır. Seçimler kadın temsiline “yokluk seviyesinde” olduğunu gözler önüne sermektedir.

21 Temmuz 1946 Milletvekili Genel Seçimleri							
Siyasi Partiler/Bağımsız	Aldığı Oy Oranı	Kazandığı Sandalye Sayısı	Seçimi Kazanan Kadın		Seçimi Kazanan Erkek		Milletvekili Sayısı: 465
			Sayı	Oran	Sayı	Oran	
CHP	Bilinmiyor	395	9	%2,28	386	%97,72	
DP	Bilinmiyor	64	-	-	64	-	
BĞMSZ	Bilinmiyor	6	-	-	6	-	
TOPLAM		465	9	%1,94	456	%98,06	

Tablo 2. 21 Temmuz 1946 Milletvekili Genel Seçimine Katılan Partilerin Kazandıkları Sandalye Sayılarının Cinsiyetler Özelinde Gösterimi

Kaynak: (TÜİK, 2012: 8) ve kadın sayılarının tespiti için (Şahin, 2010: 92) yararlanılarak yazar tarafından düzenlenip, tablolaştırıldı.

Tam manasıyla demokratik seçim kurallarının uygulandığı 14 Mayıs 1950 seçimleri, Türk siyasal hayatında bir dönüm noktasını teşkil etmektedir. Bu seçim öncesinde kabul edilen 5545 sayılı Milletvekili Kanunu gereğince “tek dereceli, gizli oy, açık sayım, genel ve eşit” usule göre gerçekleşmiştir.

14 Mayıs 1950 Milletvekili Genel Seçimleri							
Siyasi Partiler/Bağımsız	Aldığı Oy Oranı	Kazandığı Sandalye Sayısı	Seçimi Kazanan Kadın		Seçimi Kazanan Erkek		Katılım Oranı: %89,30 Milletvekili Sayısı: 487
			Sayı	Oran	Sayı	Oran	
CHP	%39,6	69	1	%1,45	68	%98,55	
DP	%55,2	416	1	%0,24	415	%99,76	
MP	%4,6	1	-	-	1	%100	
BĞMSZ	%0,6	1	1	%100	-	-	
TOPLAM		487	3	%0,62	484	%99,38	

Tablo 3. 14 Mayıs 1950 Milletvekili Genel Seçimine Katılan Partilerin Aldıkları Oy ve Kazandıkları Sandalye Sayılarının Cinsiyetler Özelinde Gösterimi

Kaynak: (TÜİK, 2012: 9) ve kadın sayılarının tespiti için (Şahin, 2010: 101) yararlanılarak yazar tarafından düzenlenip, tablolaştırıldı.

Tablo 3 incelendiğinde katılım oranının %89,30 olduğu seçimlere CHP, DP, MP (Millet Partisi) ve bağımsız adaylar katıldığı görülmektedir. 14 Mayıs 1950 seçim sonuçları incelendiğinde DP %55,2 oy oranıyla birinci parti çıkmıştır. 415 (%99,76) erkeğe karşı 1(%0,24) kadın vekil çıkarmıştır. Seçimden %39,6 oy oranıyla ikinci parti çıkan CHP’de ise 68 (%98,55) erkek, 1 (%1,45) kadın vekilin parlamentoda temsil hakkı elde ettiği görülmektedir. Sonuç itibariyle 484 (%99,38) erkek, 3 (%0,62) kadın sayı, oranlarıyla söz konusu seçimde 1935’den bu yana kadın temsilinde en düşük oran görülmüştür.

2 Mayıs 1954 Milletvekili Genel Seçimleri							
Siyasi Partiler/Bağımsız	Aldığı Oy Oranı	Kazandığı Sandalye Sayısı	Seçimi Kazanan Kadın		Seçimi Kazanan Erkek		Katılım Oranı: %88,63 Milletvekili Sayısı: 541
			Sayı	Oran	Sayı	Oran	
CHP	%35,1	31	-	-	31	%100	
DP	%58,4	503	4	%0,80	499	%99,20	
CMP	%5,3	5	-	-	4	%100	
BĞMSZ	%0,6	2	-	-	2	%100	
TOPLAM		541	4	%0,74	536	%99,08	

Tablo 4. 2 Mayıs 1954 Milletvekili Genel Seçimine Katılan Partilerin Aldıkları Oy ve Kazandıkları Sandalye Sayılarının Cinsiyetler Özelinde Gösterimi

Kaynak: (TÜİK, 2012: 10) ve kadın sayılarının tespiti için (Şahin, 2010: 112) yararlanılarak yazar tarafından düzenlenip, tablolaştırıldı.

Tablo 4’e bakıldığında katılım oranının %88,63 ve milletvekili sayısının 541’e yükseltildiği 2 Mayıs 1954 seçimlerinde, DP’nin %58,4 oy oranıyla birinci parti olduğu, bir önceki seçime göre oy oranını yükselttiği görülmüştür. Bu seçimde yalnızca DP 499 (%99,20) erkek karşı sadece 4 (%0,80) kadın vekil çıkarmıştır. CMP’nin (Cumhuriyetçi Millet Partisi) ve bağımsız kadın vekili olmadığı görülmüştür. Parlamentoda ise 536 (%99,08) erkek vekile karşın sadece 4 (%0,74) kadın olduğu görülmektedir. Söz konusu veriler, temsil oranının Türk kadını için “görünmezlik düzeyine” kadar gerilediğini açıkça ortaya koymaktadır.

27 Ekim 1957 Milletvekili Genel Seçimleri							
Siyasi Partiler/Bağımsız	Aldığı Oy Oranı	Kazandığı Sandalye Sayısı	Seçimi Kazanan Kadın		Seçimi Kazanan Erkek		Katılım Oranı: %76,6 Milletvekili Sayısı: 610
			Sayı	Oran	Sayı	Oran	
CHP	%41,09	178	1	%0,56	177	%99,44	
DP	%47,87	424	7	%1,65	417	%98,35	
CMP	%7,13	4	-	-	4	%100	
HP	%3,83	4	-	-	4	%100	
TOPLAM		610	8	%1,31	602	%98,69	

Tablo 5. 27 Ekim 1957 Milletvekili Genel Seçimine Katılan Partilerin Aldıkları Oy ve Kazandıkları Sandalye Sayılarının Cinsiyetler Özelinde Gösterimi

Kaynak: (TÜİK, 2012: 11) ve kadın sayılarının tespiti için (Şahin, 2010: 120) yararlanılarak yazar tarafından düzenlenip, tablolaştırıldı.

Tablo 5 incelendiğinde 27 Ekim 1957 seçimlerinde katılım oranının bir önceki seçime göre düşerek %76,6 seviyesinde gerçekleştiği, milletvekili sayısının 610’a çıktığı görülmüştür. 1946 seçimlerinden bu yana uygulanan liste usulü çoğunluk sistemi uygulanmıştır. Söz konusu seçimden DP %47,87 oy oranıyla birinci parti olarak çıkmıştır. CHP %41,09, CMP %7,13, HP (Hürriyet Partisi) %3,83 oy almıştır. 178 sandalye kazanan CHP’de erkek 177 (%99,44), kadın 1 (0,56) aday seçilmiştir. Birinci parti çıkan DP’de 424 vekilden 417 (%98,35)’i erkek, 7 (%1,65) kadın olduğu görülmüştür. Genel olarak seçimde 602 (98,69) erkeğe karşın kadın temsil sayı ve oranı 8 (%1,31) düzeyinde kalmıştır.

15 Ekim 1961 Milletvekili Genel Seçimleri							
Siyasi Partiler/Bağımsız	Aldığı Oy Oranı	Kazandığı Sandalye Sayısı	Seçimi Kazanan Kadın		Seçimi Kazanan Erkek		Katılım Oranı: %81,4 Milletvekili Sayısı: 450
			Sayı	Oran	Sayı	Oran	
CHP	%36,7	173	-	-	173	%100	
AP	%34,8	158	2	%1,27	156	%98,73	
CKMP	%13,9	54	1	%1,85	53	%98,15	
YTP	%13,7	65	-	-	-	-	
BGMSZ	%0,8	0	-	-	-	-	
TOPLAM		450	3	%0,67	382	%84,89	

Tablo 6. 15 Ekim 1961 Milletvekili Genel Seçimine Katılan Partilerin Aldıkları Oy ve Kazandıkları Sandalye Sayılarının Cinsiyetler Özelinde Gösterimi

Kaynak: (TÜİK, 2012: 12) ve kadın sayılarının tespiti için (Şahin, 2010: 161) yararlanılarak yazar tarafından düzenlenip, tablolaştırıldı.

15 Ekim 1961 tarihli seçim 27 Mayıs 1960 darbesinden sonra gerçekleşmiştir. 9 Temmuz 1961’de yeni bir anayasa kabul edildiği dönemde 306 sayılı Milletvekili Kanunu kabul edilerek, çevre barajlı nispi (d’Hondt) sistemi uygulanmıştır. Tablo 6’a bakıldığında, katılım oranının %81,4 olduğu, milletvekili sayısının ilk kez sabit olacak şekilde 450 olarak belirlendiği seçimlere AP (Adalet Partisi), CHP, CMKP (Cumhuriyetçi Millet Köylü Partisi), YTP (Yeni Türkiye Partisi) ve bağımsız adaylar katıldığı görülmüştür. AP seçimlerden %34,8 oranında oy alarak ikinci parti çıkmış, 156 (%98,73) erkek, 2 (%1,27) kadın vekile ulaşmıştır. CMKP ise üçüncü parti olarak 53

(%98,15) erkek, 1 (%1,85) kadın vekil çıkarmayı başarmıştır. Seçimden %36,7 oranıyla birinci parti çıkan CHP hiçbir kadın vekil çıkaramamıştır.

10 Ekim 1965 Milletvekili Genel Seçimleri							
Siyasi Partiler/Bağımsız	Aldığı Oy Oranı	Kazandığı Sandalye Sayısı	Seçimi Kazanan Kadın		Seçimi Kazanan Erkek		Katılım Oranı: %71,3 Milletvekili Sayısı: 450
			Sayı	Oran	Sayı	Oran	
CHP	%28,75	134	3	%2,24	131	%97,76	
AP	%52,87	240	3	%1,25	237	%98,75	
MP	%6,26	31	-	-	31	%100	
YTP	%3,72	19	1	%5,26	18	%94,74	
BĞMSZ	%3,19	1	-	-	1	%100	
TİP	%2,97	14	1	%7,14	13	%92,86	
CKMP	%2,24	11	-	-	11	%100	
TOPLAM		450	8	%1,78	442	%98,22	

Tablo 7. 10 Ekim 1965 Milletvekili Genel Seçimine Katılan Partilerin Aldıkları Oy ve Kazandıkları Sandalye Sayılarının Cinsiyetler Özelinde Gösterimi

Kaynak: (TÜİK, 2012: 13) ve kadın sayılarının tespiti için (Şahin, 2010: 166) yararlanılarak yazar tarafından düzenlenip, tablolaştırıldı.

306 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nda yapılan değişiklikle milli bakiye seçim sistemi uygulandığı 10 Ekim 1965 seçimlerine ait bilgiler Tablo 7'de verilmiştir. AP seçimlerden %52,87 oy oranıyla ilk sırada çıkarken 237 (%98,75) erkek, 3 (%1,25) kadın vekile ulaşmıştır. İkinci parti çıkan CHP ise 131 (97,76) erkek, 3 (%2,24) kadın vekil çıkarmıştır. YTP 18 (%94,74) erkek, 1 (%5,26) kadın vekil çıkarmıştır. TİP (Türkiye İşçi Partisi) aldığı %2,97 oy oranıyla 13 (%92,86) erkeğe karşı 1 (%7,14) kadın temsiline ulaştığı görülmüştür. Genel seçimler itibariyle 442 (%98,22) erkek sayı ve oranı karşısında kadın vekil 8 (%1,78) düzeyinde kalmıştır.

12 Ekim 1969 Milletvekili Genel Seçimleri							
Siyasi Partiler/Bağımsız	Aldığı Oy Oranı	Kazandığı Sandalye Sayısı	Seçimi Kazanan Kadın		Seçimi Kazanan Erkek		Katılım Oranı: %64,3 Milletvekili Sayısı: 450
			Sayı	Oran	Sayı	Oran	
AP	%46,6	256	2	%0,78	254	%99,22	
CHP	%27,4	143	2	%1,40	141	%98,60	
GP	%6,6	15	-	-	15	%100	
BĞMSZ	%5,6	13	-	-	13	%100	
MP	%3,2	6	1	%16,67	5	%83,33	
MHP	%3	1	-	-	1	%100	
BP	%2,8	8	-	-	8	%100	
TİP	%2,7	2	-	-	2	%100	
YTP	%2,2	6	-	-	6	%100	
TOPLAM		450	5	%1,11	445	%98,89	

Tablo 8. 12 Ekim 1969 Milletvekili Genel Seçimine Katılan Partilerin Aldıkları Oy ve Kazandıkları Sandalye Sayılarının Cinsiyetler Özelinde Gösterimi

Kaynak: (TÜİK, 2012: 14) ve kadın sayılarının tespiti için (Şahin, 2010: 177) yararlanılarak yazar tarafından düzenlenip, tablolaştırıldı.

Tablo 8 incelendiğinde GP (Güven Partisi), bağımsız, MHP (Milliyetçi Hareket Partisi), BP (Birlik Partisi), TİP ve YTP’nin kadın vekili olmadığı görülmüştür. Kadın temsilde görülen 5 (%1,11) oran, kadının siyasal alandaki yokluk ironisini tekrar tekrar göstermiştir.

14 Ekim 1973 Milletvekili Genel Seçimleri							
Siyasi Partiler/Bağımsız	Aldığı Oy Oranı	Kazandığı Sandalye Sayısı	Seçimi Kazanan Kadın		Seçimi Kazanan Erkek		Katılım Oranı: %66,8
			Sayı	Oran	Sayı	Oran	
CHP	%33,30	185	3	%1,62	182	%98,38	Milletvekili Sayısı: 450
AP	%29,82	149	3	%2,01	146	%97,99	
DP	%11,89	45	-	-	45	%100	
MSP	%11,80	48	-	-	48	%100	
CGP	%5,26	13	-	-	13	%100	
MHP	%3,38	3	-	-	3	%100	
BĞMSZ	%2,75	6	-	-	6	%100	
TBP	%1,10	1	-	-	1	%100	
MP	%0,70	0	0	0	0	0	
TOPLAM		450	6	%1,33	444	%98,67	

Tablo 9. 14 Ekim 1973 Milletvekili Genel Seçimine Katılan Partilerin Aldıkları Oy ve Kazandıkları Sandalye Sayılarının Cinsiyetler Özelinde Gösterimi

Kaynak: (TÜİK, 2012: 15) ve kadın sayılarının tespiti için (Şahin, 2010: 189) yararlanılarak yazar tarafından düzenlenip, tablolaştırıldı.

12 Mart 1971 muhtırası demokrasinin ikinci kez kesintiye uğratıldığı bir döneme tekabül etmektedir. Söz konusu dönemin ilk seçimi 14 Ekim 1973 tarihinde %66,8 katılım oranıyla gerçekleşmiştir. Tablo 9 incelendiğinde, oyların %33,30’unu alan CHP 182 (%98,38) erkek, 3 (%1,62) kadın; seçimden ikinci parti çıkarak %29,82 oy alan AP ise 146 (%97,99) erkek, 3 (%2,01) kadın vekil sayı ve oranına ulaştığı görülmüştür. MSP (Milli Selamet Partisi), CGP (Cumhuriyetçi Güven Partisi), DP, MHP, TBP (Türkiye Birlik Partisi), MP ve bağımsızlardan kadın vekili yoktur. Genel toplamda kadın vekil sayısı ve oranı diğer seçimlerde olduğu gibi %0,5 ile %2 seviyesi arasında seyretmiştir.

5 Haziran 1977 Milletvekili Genel Seçimleri							
Siyasi Partiler/Bağımsız	Aldığı Oy Oranı	Kazandığı Sandalye Sayısı	Seçimi Kazanan Kadın		Seçimi Kazanan Erkek		Katılım Oranı: %72,4
			Sayı	Oran	Sayı	Oran	
CHP	%41,4	213	2	%0,94	211	%99,06	Milletvekili Sayısı: 450
AP	%36,9	189	2	%1,06	187	%98,94	
MSP	%8,6	24	-	-	24	%100	
MHP	%6,4	16	-	-	16	%100	
BĞMSZ	%2,5	4	-	-	4	%100	
CGP	%1,9	3	-	-	3	%100	
DP	%1,8	1	-	-	1	%100	
TOPLAM		450	4	%0,89	446	%99,11	

Tablo 10. 5 Haziran 1977 Milletvekili Genel Seçimine Katılan Partilerin Aldıkları Oy ve Kazandıkları Sandalye Sayılarının Cinsiyetler Özelinde Gösterimi

Kaynak: (TÜİK, 2012: 16) ve kadın sayılarının tespiti için (Şahin, 2010: 194) yararlanılarak yazar tarafından düzenlenip, tablolaştırıldı.

Tablo 10'a bakıldığında, 5 Haziran 1977 tarihinde gerçekleşen seçimlerde katılım oranı %72,4'e yükselirken kadın temsilineki görünmezliğin var olmaya devam ettiği verilerle bir kez daha gözler önüne serilmektedir. Seçimden ilk parti olarak çıkan CHP 211 (%99,06) erkek, 2 (0,94) kadın; ikinci olan AP ise 187 (%98,94) erkeğe 2 (%1,06) kadın vekil sayı ve oranlarına ulaşmıştır. Genel toplamda ise kadın temsili %0,89 gibi çok düşük seyirde var olmaya devam etmiştir.

12 Eylül 1980 darbesinden sonra yapılmasına izin verilen, katılacak partilerin belirlendiği seçimde 1983 yılında kabul edilmiş olan 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu gereğince ülke barajlı (%10) ve seçim çevresi barajlı nispi temsili (d'Hondt) sistem uygulanmıştır. Parlamentodaki milletvekili sayısı 400 olarak belirlenmiştir.

6 Kasım 1983 Milletvekili Genel Seçimleri							
Siyasi Partiler/Bağımsız	Aldığı Oy Oranı	Kazandığı Sandalye Sayısı	Seçimi Kazanan Kadın		Seçimi Kazanan Erkek		Katılım Oranı: %92,3
			Sayı	Oran	Sayı	Oran	
ANAP	%45,14	211	5	%2,37	206	%97,63	Milletvekili Sayısı: 399
HP	%30,46	117	4	%3,42	113	%96,58	
MDP	%23,27	71	3	%4,23	68	%95,77	
TOPLAM		399	12	%3,01	387	%96,99	

Tablo 11. 6 Kasım 1983 Milletvekili Genel Seçimine Katılan Partilerin Aldıkları Oy ve Kazandıkları Sandalye Sayılarının Cinsiyetler Özelinde Gösterimi

Kaynak: (TÜİK, 2012: 17) ve kadın sayılarının tespiti için (Şahin, 2010: 211) yararlanılarak yazar tarafından düzenlenip, tablolatırıldı.

Tablo 11 incelendiğinde, ANAP (Anavatan Partisi) oyların %45,14'ünü alarak birinci parti olmuş, 206 (%97,63) erkek, 5 (%2,37) kadın vekil çıkarmıştır. HP (Halkçı Parti) ve MDP (Milliyetçi Demokrasi Partisi) sırasıyla 4 (%3,42), 3 (%4,23) kadın vekil sayı ve oranlarına ulaştığı görülmektedir. Türk seçim tarihinde ilk kez seçime katılan tüm partilerde kadın temsiline ulaşılmıştır. Cumhuriyet tarihinin %92,3 oranıyla en yüksek katılımıyla gerçekleşen seçimde 1943 yılında yapılan seçimlerden sonra ilk kez parlamentoda kadın temsili %3'ün üstüne çıkmıştır.

29 Kasım 1987 Milletvekili Genel Seçimleri							
Siyasi Partiler/Bağımsız	Aldığı Oy Oranı	Kazandığı Sandalye Sayısı	Seçimi Kazanan Kadın		Seçimi Kazanan Erkek		Katılım Oranı: %93,3
			Sayı	Oran	Sayı	Oran	
ANAP	%36,3	292	4	%1,37	288	%98,63	Milletvekili Sayısı: 450
SHP	%24,8	99	2	%2,02	97	%97,98	
DYP	%19,1	59	-	-	59	%100	
TOPLAM		450	6	%1,33	444	%98,67	

Tablo 12. 29 Kasım 1987 Milletvekili Genel Seçimine Katılan Partilerin Aldıkları Oy ve Kazandıkları Sandalye Sayılarının Cinsiyetler Özelinde Gösterimi

Kaynak: (TÜİK, 2012: 18) ve kadın sayılarının tespiti için (Şahin, 2010: .230) yararlanılarak yazar tarafından düzenlenip, tablolatırıldı.

29 Kasım 1987 yılında yapılan seçimleri %93,3’lük bir katılımla, çift barajlı d’Hondt seçim sisteminin yanında kontenjan uygulamasıyla yapılmıştır. Parlamentodaki milletvekili sayısı 400’den 450’e yükseltilmiştir. Tablo 12’ye bakıldığında seçime SHP (Sosyal Demokrat Halkçı Parti) ve DYP (Doğru Yol Partisi) de katıldığı görülmektedir. Bu seçimde ANAP 4 (%1,37), SHP 2 (%2,02) kadın vekil çıkarırken, DYP’nin bütün vekilleri erkektir. Genel toplamda %1,33 kadın temsil oranı tekrardan %1-%2 arasındaki konumuna dönmüştür.

29 Ekim 1991 Milletvekili Genel Seçimleri							
Siyasi Partiler/Bağımsız	Aldığı Oy Oranı	Kazandığı Sandalye Sayısı	Seçimi Kazanan Kadın		Seçimi Kazanan Erkek		Katılım Oranı: %83,9 Milletvekili Sayısı: 450
			Sayı	Oran	Sayı	Oran	
DYP	%27,3	178	2	%1,12	176	%98,88	
ANAP	%24,01	115	4	%3,48	111	%96,52	
SHP	%20,75	88	2	%2,27	86	%97,73	
RP	%16,87	62	-	-	62	%100	
DSP	%10,74	7	-	-	7	%100	
TOPLAM		450	8	%1,78	442	%98,22	

Tablo 13. 29 Ekim 1991 Milletvekili Genel Seçimine Katılan Partilerin Aldıkları Oy ve Kazandıkları Sandalye Sayılarının Cinsiyetler Özelinde Gösterimi

Kaynak: (TÜİK, 2012: 19) ve kadın sayılarının tespiti için (Şahin, 2010: 248) yararlanılarak yazar tarafından düzenlenip, tablolaştırıldı.

29 Ekim 1991 seçim, bir önceki seçimde uygulanan çift barajlı d’Hondt kontenjan uygulamasıyla yapılmıştır. Bu seçimlere RP (Refah Partisi) ve DSP (Demokratik Sol Parti) de katılmıştır. Tablo 13 incelendiğinde, DYP’nin ilk parti çıktığı seçimlerde sadece 2 (%1,12) kadın vekil çıkarırken, ikinci parti olan ANAP 4 (%3,48) kadın vekille parlamentoda yerini aldığı görülmüştür. SHP de 2 (%2,27) kadın vekil sayı ve oranına sahip olmuştur. Genel toplamda ise %1,78 oranla kadın temsilindeki yokluk sendromu yaşanmaya devam etmektedir.

24 Aralık 1995 Milletvekili Genel Seçimleri							
Siyasi Partiler/Bağımsız	Aldığı Oy Oranı	Kazandığı Sandalye Sayısı	Seçimi Kazanan Kadın		Seçimi Kazanan Erkek		Katılım Oranı: %85,2 Milletvekili Sayısı: 550
			Sayı	Oran	Sayı	Oran	
RP	%21,38	158	-	-	158	%100	
ANAP	%19,65	132	2	%1,52	130	%98,48	
DYP	%19,18	135	7	%5,19	128	%94,81	
DSP	%14,64	76	2	%2,63	74	%97,37	
CHP	%10,71	49	2	%4,08	47	%95,92	
BĞMSZ	%0,87	3	-	-	3	%100	
TOPLAM		553	13	%2,35	540	%97,65	

Tablo 14. 24 Aralık 1995 Milletvekili Genel Seçimine Katılan Partilerin Aldıkları Oy ve Kazandıkları Sandalye Sayılarının Cinsiyetler Özelinde Gösterimi

Kaynak: (TÜİK, 2012: 20) ve kadın sayılarının tespiti için (Şahin, 2010: 273) yararlanılarak yazar tarafından düzenlenip, tablolaştırıldı.

24 Aralık 1995 tarihinde gerçekleşen seçimde ülke barajlı (%10) d'Hondt seçim sistemi uygulanmış ve 1987 yılında kabul edilmiş olan 450 milletvekili sayısı ise 550'e yükseltilmiştir. Tablo 14' bakıldığında seçimden birinci parti olarak çıkan RP'nin bütün vekillerinin erkek olduğu görülmüştür. ANAP 2 (1,52), DSP 2 (%2,63), CHP 2 (%4,08) kadın vekil sayısı ve oranlarına ulaşırken, DYP 7 (%5,19) kadın vekil sayısı ve oranına sahip olmuştur. Bunda kadın lider olan Tansu Çiller'in rolünün çok büyük olduğunun söylenmesi gerekmektedir. Parlamentoda toplamda 13 (%2,35) kadın temsili sayısı, oranına ulaşılmıştır.

18 Nisan 1999 Milletvekili Genel Seçimleri							
Siyasi Partiler/Bağımsız	Aldığı Oy Oranı	Kazandığı Sandalye Sayısı	Seçimi Kazanan Kadın		Seçimi Kazanan Erkek		Katılım Oranı: %87,09
			Sayı	Oran	Sayı	Oran	
DSP	%22,19	136	12	%8,82	124	%91,18	Milletvekili Sayısı: 550
MHP	%17,98	129	2	%1,55	127	%98,45	
FP	%15,41	111	2	%1,80	109	%98,20	
ANAP	%13,22	86	2	%2,33	84	%97,67	
DYP	%12,01	85	4	%4,71	81	%95,29	
BĞMSZ	%0,87	3	-	-	3	%100	
TOPLAM		550	22	%4	528	%96	

Tablo 15. 18 Nisan 1999 Milletvekili Genel Seçimine Katılan Partilerin Aldıkları Oy ve Kazandıkları Sandalye Sayılarının Cinsiyetler Özelinde Gösterimi

Kaynak: (TÜİK, 2012: 21) ve (Şahin, 2010: 297) yararlanılarak yazar tarafından düzenlenip, tablolaştırıldı.

Tablo 15 incelendiğinde, 28 Şubat 1997 e-muhtırasından sonra yapılan ilk seçim olan 18 Nisan 1999 seçimlerinde partiler birbirlerine çok yakın oy aldıkları görülmüştür. Tüm partiler kadın vekil çıkarmıştır. DSP söz konusu seçimde 12 (%8,82) kadın vekil sayısı ve oranıyla Cumhuriyet tarihinde ilk defa bu sayı ve oranda kadın vekil çıkaran ilk parti olmuştur. DYP'si 4 (%4,71), MHP 2 (%1,55), FP (Fazilet Partisi) 2 (%1,80), ANAP 2 (%2,33) kadın sayısı ve oranlarına ulaşmıştır. Parlamentoda kadın sayısı ilk kez 22 olmuş ve %4'lük oranla 1935 yılı seçimlerindeki %4,5'lik orana yaklaşmıştır.

3 Kasım 2002 Milletvekili Genel Seçimleri							
Siyasi Partiler/Bağımsız	Aldığı Oy Oranı	Kazandığı Sandalye Sayısı	Seçimi Kazanan Kadın		Seçimi Kazanan Erkek		Katılım Oranı: %79,14
			Sayı	Oran	Sayı	Oran	
Ak Parti	%34,28	363	13	%3,58	350	%96,42	Milletvekili Sayısı: 550
CHP	%19,39	178	11	%6,18	167	%93,82	
BĞMSZ	%1	9	-	-	9	%100	
TOPLAM		550	24	%4,36	526	%95,64	

Tablo 16. 3 Kasım 2002 Milletvekili Genel Seçimine Katılan Partilerin Aldıkları Oy ve Kazandıkları Sandalye Sayılarının Cinsiyetler Özelinde Gösterimi

Kaynak: (TÜİK, 2012: 22) ve kadın sayılarının tespiti için (Şahin, 2010: 332) yararlanılarak yazar tarafından düzenlenip, tablolaştırıldı.

3 Kasım 2002 seçimleri RP içinden kopan ve “muhafazakâr demokrat” kimliğiyle kurulan yeni bir partinin, Ak Parti'nin, tek başına kesintisiz 16 yıl iktidar olacağı seçimlerin ilkinde ve yeni bir

dönemin başlangıcına tekabül etmektedir. Ak Parti 13 (%3,58) ve CHP 11 (%6,18) kadın sayı ve oranlarını yakalamıştır. Tablo 16’ya bakıldığında, Cumhuriyet tarihinde bir seçimde partilerce ulaşılan kadın temsil sayı ve oranlarıyla ilklerin yaşandığı bir dönem olmuştur. Parlamentoda ulaşılan 24 (%4,36) sayı ve oranla kadının temsildeki görünmezliği devam etse de artışlar kayda değerdir.

22 Temmuz 2007 Milletvekili Genel Seçimleri							
Siyasi Partiler/Bağımsız	Aldığı Oy Oranı	Kazandığı Sandalye Sayısı	Seçimi Kazanan Kadın		Seçimi Kazanan Erkek		Katılım Oranı: %79,14
			Sayı	Oran	Sayı	Oran	
Ak Parti	%46,52	341	30	%8,80	311	%91,20	
CHP	%20,88	112	10	%8,93	102	%91,07	
MHP	%14,27	71	2	%2,82	69	%97,18	
BĞMSZ	%5,27	26	8	%30,77	18	%69,23	
TOPLAM		550	50	%9,09	500	%90,91	

Tablo 17. 22 Temmuz 2007 Milletvekili Genel Seçimine Katılan Partilerin Aldıkları Oy ve Kazandıkları Sandalye Sayılarının Cinsiyetler Özelinde Gösterimi

Kaynak: (TÜİK, 2012: 23) ve kadın sayılarının tespiti için (Şahin, 2010: 379-380) yararlanılarak yazar tarafından düzenlenip, tablolatırıldı.

27 Nisan 2007 e-muhtırası ardından yapılan seçim 22 Temmuz 2007 tarihinde gerçekleşmiştir. Tablo 17 incelendiğinde, kadınlara seçme ve seçilme hakkının verildiği ilk seçimlerden bu yana ilk defa kadın temsil oranı %4,5 üstüne çıkarak %9,09’a ulaştığı görülmektedir. Kadın vekil sayısı 50’ye çıkarken partilerdeki kadın vekil sayısı gözle görünür şekilde artmıştır. Ak Parti 30 (%8,80), CHP 10 (%8,93), MHP 2 (%2,82), bağımsız 8 (%30,77) kadın sayı ve oranlarına ulaşılmıştır. Fakat parlamentodaki 500 (%90,91) erkek sayı ve oranları karşısındaki kadın temsil oranı hala yokluk seviyesinde kalmaya devam etmiştir.

Tablo 18’e bakıldığında, 12 Haziran 2011 seçimleri %83,16 katılım oranıyla gerçekleşmiş, ülke barajını geçmeyi başarmış tüm partiler kadın vekil çıkarmıştır. Ak Parti 40 (%14,06), CHP 19 (%14), MHP 3 (%5,67), bağımsız 11 (%31,43) kadın vekil sayı ve oranlarına ulaştığı görülmüştür. Genel toplamda ise 79 (%14,36) kadın sayı ve oranına ulaşarak, ilk defa temsilde %10’ün üzerinde bir ivme yakalanmıştır.

12 Haziran 2011 Milletvekili Genel Seçimleri							
Siyasi Partiler/Bağımsız	Aldığı Oy Oranı	Kazandığı Sandalye Sayısı	Seçimi Kazanan Kadın		Seçimi Kazanan Erkek		Katılım Oranı: %83,16
			Sayı	Oran	Sayı	Oran	
Ak Parti	%49,83	327	46	%14,06	281	%85,93	
CHP	%25,98	135	19	%14	116	%86	
MHP	%13,01	53	3	%5,67	50	%94,33	
BĞMSZ	%6,57	35	11	%31,43	25	%68,57	
TOPLAM		550	79	%14,36	471	%85,63	

Tablo 18. 12 Haziran 2011 Milletvekili Genel Seçimine Katılan Partilerin Aldıkları Oy ve Kazandıkları Sandalye Sayılarının Cinsiyetler Özelinde Gösterimi

Kaynak: Yazar tarafından www.tuikweb.tuik.gov.tr adresinin “Milletvekili Genel Seçimleri” kısmından derlenip, tablolatırıldı.

Aşağıdaki Tablo 19 incelendiğinde, 7 Haziran 2015 seçimlerinde son üç seçimde oylarını yükselterek tek başına iktidar olan Ak Parti'nin %40,87 oy alarak bu avantajını kaybettiği görülmektedir. Bu seçimde barajı geçen her parti kadın vekil çıkarmıştır. Ak Parti 41 (%15,89), CHP 21 (%15,91), MHP 4 (%5), HDP 32 (%40) kadın vekil sayı ve oranlarına ulaşmıştır.

7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimleri							
Siyasi Partiler/ Bağımsız	Aldığı Oy Oranı	Kazandığı Sandalye Sayısı	Seçimi Kazanan Kadın		Seçimi Kazanan Erkek		Katılım Oranı: %83,92 Milletvekili Sayısı: 550
			Sayı	Oran	Sayı	Oran	
Ak Parti	%40,87	258	41	%15,89	217	%84,11	
CHP	%24,95	132	21	%15,91	111	%84,09	
MHP	%16,29	80	4	%5	76	%95	
HDP	%13,12	80	32	%40	48	%60	
TOPLAM		550	98	%17,82	452	%82,18	

Tablo 19. 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimine Katılan Partilerin Aldıkları Oy ve Kazandıkları Sandalye Sayılarının Cinsiyetler Özelinde Gösterimi

Kaynak: Yazar tarafından www.tuikweb.tuik.gov.tr adresinin "Milletvekili Genel Seçimleri" kısmından derlenip, tablolaştırıldı.

HDP'nin (Halkların Demokratik Partisi) benimsediği eş başkanlık sistemi kadın vekil sayısının fazla olmasında en büyük etmendir. Genel toplamda 98 (%17,82) kadın temsil sayı ve oranları giderek artışa işaret etse de hala yeterli düzeye erişememiştir.

1 Kasım 2015 seçimleri aynı yıl haziran ayında yapılan seçim sonuçları gereği tek başına iktidar olma sayısına hiçbir partinin ulaşamaması, akabinde koalisyon arayışlarının sonuç vermemesi nedeniyle dönemin cumhurbaşkanının seçimleri yenilemek kararının alınmasını istemesi üzerine YSK (Yüksek Seçim Kurulu) tarafından bu tarihte yapılması kararlaştırılmıştır.

1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimleri							
Siyasi Partiler/ Bağımsız	Aldığı Oy Oranı	Kazandığı Sandalye Sayısı	Seçimi Kazanan Kadın		Seçimi Kazanan Erkek		Katılım Oranı: %85,23 Milletvekili Sayısı: 550
			Sayı	Oran	Sayı	Oran	
Ak Parti	%49,50	317	34	%10,73	283	%89,27	
CHP	%25,32	134	21	%15,67	113	%84,33	
MHP	%11,90	40	3	%7,5	37	%92,5	
HDP	%10,76	59	23	%38,98	36	%61,02	
TOPLAM		550	81	%14,73	469	%85,27	

Tablo 20. 1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimine Katılan Partilerin Aldıkları Oy ve Kazandıkları Sandalye Sayılarının Cinsiyetler Özelinde Gösterimi

Kaynak: Yazar tarafından www.tuikweb.tuik.gov.tr adresinin "Milletvekili Genel Seçimleri" kısmından derlenip, tablolaştırıldı.

Tablo 20'ye bakıldığında, söz konusu seçimde Ak Parti aldığı oy oranıyla tekrardan tek başına iktidar olabilme şansını elde etmiştir. Bu seçimde kadın sayı ve temsil oranlarında bir düşüş yaşandığı görülmüştür. Ak Parti 34 (%10,73), CHP 21 (%15,67), MHP 3 (%7,5), HDP 23 (%38,98) kadın vekil sayı ve oranına ulaşmıştır. Genel toplamda 81 (%14,73) sayı ve oranıyla kadın vekiller parlamentoda yerini almıştır.

24 Haziran 2018 genel seçimleri 15 Temmuz 2016 yılında gerçekleşen darbe girişimi sonrası yapılan ilk seçimdir. Seçim ittifakının yaşandığı, blok siyasetin görüldüğü söz konusu seçimlerde

CHP, İyi Parti, Saadet Partisi, Demokrat Parti’den oluşan “Millet İttifakı” bloğu ile Ak Parti, MHP, BBP’nin bir araya geldiği “Cumhur İttifakı” kurulmuştur.

24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimleri							
Siyasi Partiler/ Bağımsız	Aldığı Oy Oranı	Kazandığı Sandalye Sayısı	Seçimi Kazanan Kadın		Seçimi Kazanan Erkek		Katılım Oranı: %86,22
			Sayı	Oran	Sayı	Oran	
Ak Parti	%42,56	317	53	%17,97	242	%82,03	
CHP	%22,65	146	18	%12,33	128	%87,67	
HDP	%11,70	67	26	%38,81	41	%61,19	
MHP	%11,20	49	4	%8,16	45	%91,84	
İyi Parti	%9,96	43	3	%6,98	40	%93,02	
TOPLAM		600	104	%17,33	496	%82,67	

Tablo 21. 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimine Katılan Partilerin Aldıkları Oy ve Kazandıkları Sandalye Sayılarının Cinsiyetler Özelinde Gösterimi

Kaynak: Yazar tarafından www.tuikweb.tuik.gov.tr adresinin “Milletvekili Genel Seçimleri” kısmından derlenip, tablolaştırıldı.

Tablo 21 incelendiğinde bu seçimlerden galip çıkan “Cumhur İttifakı” olduğu görülmektedir. Kadın temsili bakımından önceki seçimde görülen düşüş yerini artışa bırakmıştır. Ak Parti 53 (%17,97), CHP 18 (%12,33), HDP 26 (%38,81), MHP 4 (%8,16), İyi Parti 3 (%6,98) kadın vekil sayı ve oranlarıyla parlamentoda yerlerini almışlardır. Genel toplamda 104 (%17,33) kadın temsil sayı ve oranıyla tüm seçimlerde ulaşılan en yüksek sayı ve orana ulaşılmıştır.

Sonuç

Dünyada pek çok kadın hâlâ temel insan haklarından yoksun bir şekilde ayrımcılık/eşitsizlikle ve cinsiyete dayalı şiddetle karşı karşıyadır. Gerek ulusal gerekse de uluslararası parlamentolar bu durumun bir istisnası değildir. Küresel düzeyde çoğu parlamento erkek egemen yapısını korumakta, kadın milletvekilleri burada yetersiz temsil edilmeye devam etmektedir. Siyasal arenada söz konusu durum kendini “yokluk ve görünmezlik” sorunsalıyla hissettirmektedir. Bu bağlamda çalışmada, “Türkiye’de siyasette kadın temsil oranının hala yeterli seviyede olmadığı” hipotezi, 8 Şubat 1935 yılındaki seçimlerden başlanılmak suretiyle, üçüncü bin yılda yapılanlar dâhil olmak üzere tüm milletvekili genel seçim sonuçları üzerinden sınanmasına odaklanılmıştır. Kadın temsili “cinsiyetçi yaklaşımla” irdelenmiştir. Literatür incelendiğinde parlamentoda kadın milletvekilleri üzerinde inceleme yapan çalışmalar olmakla birlikte, üçüncü bin yılı içine alacak şekilde, “seçilme düzeyi” özelinde “cinsiyetçi bir yaklaşımla” konunun irdelendiği bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu bağlamda çalışmayla hali hazırda var olan bu boşluğun doldurulması amaçlanmaktadır.

Türk kadınının siyasal hakkını elde edişi erken bir döneme rastlansa bile, bu durumun temsil oranına beklenen düzeyde yansımadağı seçim sonuçlarındaki verilerde görmek mümkündür. Bu bağlamda Cumhuriyetin ilk yıllarında gerçekleşen 1923, 1927, 1931 seçimleri incelendiğinde, kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanınmadığı görülmektedir. Eril yapının varlığı kendini derinden hissettirmektedir. 7 Aralık 1934 tarihinde seçme ve seçilme hakkına kavuşan Türk kadını, 8 Şubat 1935 tarihli seçimde boy göstermiştir. Fakat 381 erkeğe karşı 18 kadın vekilin varlığı temsildeki eksikliğin ilk nüvelerini göstermiştir. Akabinde 26 Mart 1939 tarihli seçimde kadın temsiline sadece %0,8’lik bir artış olmuştur. 28 Şubat 1943 tarihinde gerçekleşen seçimde

kadın temsil sayısı sabit kalırken, oransal olarak %0,2'lik bir artış görülmüştür. Erkek temsil sayı ve oranları ise artarak devam etmiştir. Erkek egemen yapı parlamentoda varlığını korumayı sürdürmüştür.

Demokratik hayata geçişin 21 Temmuz 1946 tarihli ilk seçimine CHP, DP ve bağımsız adaylar katıldığı görülmüştür. Sadece CHP dokuz kadın milletvekili çıkarmış, kadın temsil oranı %1,94 olurken, 1943 yılında yapılan seçime göre % 1,6'lık bir düşüş yaşanmıştır.

“Tek dereceli, gizli oy, açık sayım, genel ve eşit” usulüne göre gerçekleşen 14 Mayıs 1950 tarihli seçime CHP, DP, MP ve bağımsız adaylar katılmıştır. DP 415 (%99,76) erkeğe karşı 1(%0,24) kadın vekil; CHP 68 (%98,55) erkek, 1 (%1,45) kadın vekilin toplamda ise 484 (%99,38) erkeğe karşı 3 (%0,62) kadın sayı, oranına ulaşılmıştır. Söz konusu seçimde 1935'den bu yana kadın temsilinde en düşük oran görülmüştür. Milletvekili sayısının 541'e yükseltildiği 2 Mayıs 1954 tarihli genel seçiminde yalnızca DP 499 (%99,20) erkek karşı sadece 4 (%0,80) kadın vekil çıkarmıştır. Parlamentoda ise toplamda 536 (%99,08) erkek vekile karşın sadece 4 (%0,74) kadın olduğu görülmektedir. Söz konusu veriler, temsil oranının Türk kadını için “görünmezlik düzeyine” kadar gerilediğini açıkça ortaya koymaktadır.

Milletvekili sayısının diğer seçime göre artarak 610'a çıktığı 27 Ekim 1957 tarihli seçimde CHP erkek 177 (%99,44), kadın 1 (0,56); DP'de 424 vekilden 417 (%98,35)'i erkek, 7 (%1,65) kadın vekil çıkarmıştır. Genel olarak seçimde 602 (98,69) erkeğe karşın kadın temsil sayı ve oranı 8 (%1,31) seviyesinde kalmıştır.

15 Ekim 1961 tarihinde yapılan genel seçimde milletvekili sayısının ilk kez sabit olacak şekilde 450 olarak belirlenmiştir. Söz konusu seçimde AP 156 (%98,73) erkek, 2 (%1,27) kadın; CMKP ise üçüncü parti olarak 53 (%98,15) erkek, 1 (%1,85) kadın vekil çıkarmayı başarırken, seçimden birinci parti çıkan CHP'nin hiçbir kadın vekili yoktur. Parlamentoda da kadın vekil sayı ve oranı 3 (0,67) olmuştur. 10 Ekim 1965 tarihli genel seçimde kadın temsilinde çok az da olsa yükselme olduğu görülmüştür. AP seçimde 237 (%98,75) erkek, 3 (%1,25) kadın vekile ulaşmıştır. İkinci parti çıkan CHP ise 131 (97,76) erkek, 3 (%2,24) kadın; YTP 18 (%94,74) erkek, 1 (%5,26) kadın; TİP' aldığı %2,97 oy oranıyla 13 (%92,86) erkeğe karşı 1 (%7,14) kadın vekil çıkardığı görülmüştür. Genel seçimler itibariyle 442 (%98,22) erkek sayı ve oranı karşısında kadın vekil 8 (%1,78) düzeyinde kalmıştır. 12 Ekim 1969 tarihli genel seçimde seçimden AP birinci parti olarak çıkarken 254 (%99,22) erkek, 2 (%0,78) kadın; ikinci parti olan CHP ise 141 (%98,60) erkek, 2 (%1,40) kadın vekil sayı ve oranına ulaştığı görülmüştür. MP ise sadece 1 (%16,67) kadın sayı ve oranına ulaşmıştır. Parlamentoda da toplamda 445 (%98,89) erkeğe karşı 5 (%1,11) kadın vekil sayı ve oranları görülmüştür.

14 Ekim 1973 tarihli genel seçimde oyların %33,30'unu alan CHP 182 (%98,38) erkek, 3 (%1,62) kadın; seçimden ikinci parti çıkarak %29,82 oy oranına ulaşan AP ise 146 (%97,99) erkek, 3 (%2,01) kadın vekil sayı ve oranına ulaşmıştır. MSP, CGP, DP, MHP, TBP, MP ve bağımsızlardan kadın vekil olmadığı görülmüştür. Genel toplamda kadın vekil sayısı ve oranı diğer seçimlerde olduğu gibi %0,5 ile %2 seviyesi arasında seyretmiştir. 5 Haziran 1977 tarihli genel seçimde gerçekleşen seçimden ilk parti olarak çıkan CHP 211 (%99,06) erkek, 2 (0,94) kadın; ikinci olan AP ise 187 (%98,94) erkeğe 2 (%1,06) kadın vekil sayı ve oranlarına ulaşmıştır. Genel toplamda ise kadın temsili %0,89 gibi çok düşük seyirde var olmaya devam etmiştir.

12 Eylül 1980 darbesinden sonra yapılan 6 Kasım 1983 tarihli genel seçimde parlamentodaki milletvekili sayısı 400 olarak belirlenmiştir. Oyların %45,14’ünü alarak birinci parti olan ANAP, 206 (%97,63) erkek, 5 (%2,37) kadın vekil çıkarmıştır. HP ve MDP sırasıyla 4 (%3,42), 3 (%4,23) kadın vekil sayı ve oranlarına ulaşmıştır. Türk seçim tarihinde ilk kez seçime katılan tüm partilerde kadın temsiline ulaşılmıştır. Cumhuriyet tarihinin %92,3 oranıyla en yüksek katılımıyla gerçekleşen seçimde 1943 yılında yapılan seçimlerden sonra ilk kez parlamentoda kadın temsili %3’ün üstüne çıkmıştır. 29 Kasım 1987 tarihinde yapılan seçimlerde parlamentodaki milletvekili sayısı 400’den 450’e yükseltilmiştir. Bu seçimde ANAP 4 (%1,37), SHP 2 (%2,02) kadın vekil çıkarmıştır. Parlamentoda da genel toplamdaki %1,33 kadın temsil oranıyla tekrardan %1-%2 arasındaki konuma dönmüştür.

90’lı yıllardaki seçimlerde kadın temsil oranının %1,7 ile %4 arasında gerçekleştiği görülmüştür. 29 Ekim 1991 tarihli genel seçimde birinci parti çıkan DYP 2 (%1,12), ikinci parti olan ANAP 4 (%3,48), SHP de 2 (%2,27) kadın vekil sayı ve oranına sahip olmuştur. Parlamentodaki kadın vekil sayı ve oranı 8 (%1,78) olmuştur. 24 Aralık 1995 tarihinde gerçekleşen genel seçimde 450 milletvekili sayısı 550’e yükseltilmiş, RP birinci parti olarak kadın vekil çıkaramamıştır. ANAP 2 (1,52), DSP 2 (%2,63), CHP 2 (%4,08), DYP 7 (%5,19) kadın vekil sayı ve oranına ulaşmıştır. DYP’inde kadın vekil sayısında görülen artışta, kadın lider olarak görünür olan Tansu Çiller’in payı vardır. Parlamentoda toplamda 13 (%2,35) kadın vekil temsili sayı, oranıyla kadının siyasal alandaki görünürlüğü az olmada artışa geçmiştir. 28 Şubat 1997 e-muhtırasından sonra yapılan 18 Nisan 1999 tarihli ilk genel seçiminde partilerin birbirlerine çok yakın oy aldıkları ve hepsinin kadın vekil çıkardıkları görülmüştür. DSP’nin bu seçimdeki başarısı, Cumhuriyet tarihinde ilk defa 12 (%8,82) kadın vekil sayı ve oranına ulaşan ilk parti olmasıdır. DYP’si 4 (%4,71), MHP 2 (%1,55), FP 2 (%1,80), ANAP 2 (%2,33) kadın sayı ve oranlarına ulaşmıştır. Parlamentoda kadın vekil sayısı ilk kez 22 sayısını görmüştür. %4’lük kadın vekil oranıyla 1935 yılı seçimindeki %4,5’lik orana yaklaşılmıştır.

Üçüncü bin yılda bakıldığında ise parlamentoda kadın temsiline artarak devam ettiği görülmüştür. 3 Kasım 2002 seçimlerinde Ak Parti 13 (%3,58) ve CHP 11 (%6,18) kadın vekil sayı ve oranlarını yakalamıştır. Bu sonuçlar Cumhuriyet tarihinde bir seçimde partilerce ulaşılan en yüksek kadın temsil sayı ve oranlarıdır. Parlamentoda toplamda 24 (%4,36) kadın vekil sayı ve oranı görülmüştür. Kadın temsiline önceki dönemlere nazaran hem parti hem de toplamda bir artış görülse de “yetersiz temsil” güncelliğini korumuştur. 27 Nisan 2007 e-muhtırası ardından yapılmış olan 22 Temmuz 2007 tarihli seçimde, Ak Parti 30 (%8,80), CHP 10 (%8,93), MHP 2 (%2,82), bağımsız 8 (%30,77) kadın vekil sayı ve oranlarına sahip olmuştur. 18 Şubat 1935 tarihli seçimlerden bu yana ilk defa kadın temsil oranı %4,5 üstüne çıkarak %9,09 seviyesine ulaşmıştır. Kadın vekil sayısı 50’ye çıkarken Ak Parti’deki kadın vekil sayısı gözle görünür şekilde artmıştır. Fakat parlamentodaki 500 (%90,91) erkek sayı ve oranları karşısındaki kadın temsil oranı hâlâ “yokluk seviyesinde ve sembolik değer” olarak görülmeye devam etmiştir.

12 Haziran 2011 tarihinde yapılan seçimde, ülke barajını geçmeyi başarmış tüm partilerin kadın vekil çıkardığı görülmüştür. Ak Parti 40 (%14,06), CHP 19 (%14), MHP 3 (%5,67), bağımsız 11 (%31,43) kadın vekil sayı ve oranlarına sahip olmuştur. Parlamentoda toplamda ise 79 (%14,36) kadın sayı ve oranına ulaşılarak, ilk defa temsilde %10’un üzerine çıkmıştır. 7 Haziran 2015 tarihli seçimde bir önceki seçimde olduğu gibi, barajı geçen her parti kadın vekil çıkarmıştır. Ak

Parti 41 (%15,89), CHP 21 (%15,91), MHP 4 (%5), HDP 32 (%40) kadın vekil sayı ve oranlarına ulaşmıştır. Parlamentoda toplamda 98 (%17,82) kadın temsil sayı ve oranıyla yükselen bir ivme yakalandığı görülmüştür.

1 Kasım 2015 tarihli seçimde kadın sayı ve temsil oranlarında bir düşüş yaşanmıştır. Ak Parti 34 (%10,73), CHP 21 (%15,67), MHP 3 (%7,5), HDP 23 (%38,98) kadın vekil sayı ve oranına ulaşmıştır. Parlamentoda toplamda 81 (%14,73) sayı ve oranıyla kadın temsili, bir önceki yıla göre yakalanan artış ivmesini sekteye uğratmıştır.

24 Haziran 2018 tarihli genel seçiminde “Millet İttifakı” ve “Cumhur İttifakı” adı altında blok siyasetinin yaşandığı görülmüştür. Ak Parti 53 (%17,97), CHP 18 (%12,33), HDP 26 (%38,81), MHP 4 (%8,16), İyi Parti 3 (%6,98) kadın vekil sayı ve oranlarıyla, önceki seçimde görülen düşüş yerini artışa bırakmıştır. Genel toplamda 104 (%17,33) kadın temsil sayı ve oranıyla tüm seçimlerde ulaşılan en yüksek temsile ulaşılmıştır. Fakat erkek egemen parlamento varlığını korumaya devam etmiştir.

Özetle “Türkiye’de siyasette kadın temsil oranının hala yeterli seviyede olmadığı” sorunsalı, 8 Şubat 1935 tarihinden üçüncü bin yılın son seçimi olan 28 Haziran 2018’e kadar ki süreçte seçim sonuçları özelinde elde edilen verilerle ispatlanmış olundu. Kadının siyasal alanda yaşadığı eşitsizlik/ayrımcılık, Türkiye’deki siyasi kültürün toplumsal cinsiyete ne kadar duyarlı olduğuyula açıklanabileceği ifade edilmelidir. Siyasal alanın erkeksi olarak görülmesi söz konusu duyarsızlığın en büyük nedenidir. Bu bağlamda da hem ulusal hem de uluslararası platformlarda çokça talep edilen ve dillendirilen %30-40’lık kadın kotasının uygulanmasında halen isteksizlik gösterilmesi bunu kanıtlar niteliktedir. Çünkü siyaset erkek işidir. Kadın kollarını sadece parti için oy toplayan yan bir kuruluş olarak görülmesi ayrıca ifade edilmelidir. Çünkü buralardan parti yönetimine geçiş yoktur. Yetersiz temsilde bunun gibi pek çok neden sayılmaktadır. Fakat vurgulandığı üzere toplumsal cinsiyete duyarlı bir siyasi kültür olmadan söz konusu sorunsalın üstesinden kolayca gelinemeyeceği ifade edilmelidir. Son söz olarak, “seçilme” düzeyi üzerinden kadın temsiline odaklanan bu çalışmada olduğu gibi, “aday olma” düzeyi özelinde yapılacak farklı bir çalışmayla literatüre katkı sağlanmalıdır.

Kaynakça

- Arslan, G. (2017). Üçüncü bin yılda Türkiye’de iktidarda kadının temsili: üçüncü bin yılda iktidar partisi kadın milletvekillerinin sosyolojik analizi. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Mersin Üniversitesi.
- Başak, S. (2010). Cinsiyet Rollerini Farklılaşması ve Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği. *Kamuda Sosyal Politika*, (12), 29-35.
- Bhasin, K. (2003). *Toplumsal Cinsiyet Bize Yüklenen Roller*. (K. Ay, Çev.). Kadav Yayınları.
- Bingöl, O. (2014). Toplumsal Cinsiyet Olgusu ve Türkiye’de Kadınlık. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, (3), 108-114.
- Bulut, Y. ve Taniyıcı, Ş. (2008). Türkiye’de Belediye Meclis Üyelerinin Temsil Ediciliği: Erzincan Örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (21), 171-194.
- Caporal, B. (1982). *Kemalizm ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını*. (E. Eyüboğlu, Çev.). Türkiye İş Bankası Yayınları.

- Çam, E. (1987). *Siyaset Bilimine Giriş*. Der Yayınları.
- Çukurçayır, M. A. (2002). *Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi*. Çizgi Kitabevi.
- Dahl, R. (1963). *Modern Political Analysis*. Englewood Cliffs. Prentice-Hall Inc.
- Demirbilek, S. (2007). Cinsiyet Ayrımcılığının Sosyolojik Açıdan İncelenmesi. *Finans, Politik ve Ekonomik Yorumlar*, 44 (511), 12-27.
- Dinç, M. (2002). Bugünün Türkiye’inde kadınların siyasal katılımı ve katılım arttırmaya yönelik çözüm önerileri. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi
- Doğramacı, E. (1993). *Türkiye’de Kadının Dünü Bugünü*. İş Bankası Yayınları.
- Dursun, D. (2008). *Siyaset Bilimi*. Beta Yayınları.
- Güçük, D. (2006). Kadınların siyasal katılımları ve katılıma etki eden faktörler: Ankara Mamak/Çankaya örneği. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi
- Gündüz, A. (2012). Tarihi Süreç İçerisinde Türk Toplumunda Kadın ve Devletlerinde Kadının Yeri ve Önemi. *International Journal Of Social Sciences*, 5 (5), 129-148.
- Gökçimen, S. (2008). Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi. *Yasama Dergisi*, (10), 1-59.
- Gökçimen, S. vd. (2009). *Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenteler (1935-2009)*. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Yayınları.
- KSSGM (2008). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008-2013*. T.C Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Kapani, M. (2009). *Politika Bilimine Giriş*. Bilgi Yayınevi.
- Kaplan, L. (1998). *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Kamalak, Z. E. (2019). Türkiye’de kadının siyasal hayattaki temsili ve rolü. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.
- Keser A. vd. (2019). Türkiye’de Kadınların Siyasal Temsili ve Toplumsal Cinsiyet. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, (76), 191-229.
- Kılıç, S. (1991). Osmanlı Aydınlarının Kalemle Türk Kadını ve Türkiye’de Kadın Haklarının Gelişimi. *Atatürk İlke ve İnkılâp Tarihi Dergisi*, 1 (5), 83-95.
- Kışlalı, A. T. (2003). *Siyasal Sistemler: Siyasal Çatışma ve Uzlaşma*. İmge Kitabevi Yayınları.
- Kurtoğlu, A. (2004). *Hemşehrilik ve Şehirde Siyaset: Keçiören Örneği*. İletişim Yayınları.
- Özbudun, E. (1975). *Sosyal Değişme ve Siyasal Katılma*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Sartori, G. (1996). *Demokrasi Teorisine Geri Dönüş*. (T. Karamustafaoglu-M. Turhan, Çev.). Yetkin Yayınları.
- Sezer, A. (1998). Türkiye’deki İlk Kadın Milletvekilleri ve Meclisteki Çalışmaları. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 14 (42), 895–896.
- Şahin, C. (2010). Türk parlamentosundaki kadın milletvekilleri (1937-2007). [Yayınlanmamış doktora tezi]. Atatürk Üniversitesi.

- Tankut, T. (1998). Çocuk Edebiyatı ve Cinsiyet Ayrımcılığı. *Evensel Kültür, Sanat, Edebiyat Dergisi*, (84), 41-44.
- Taştan, M. (1993). Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kadın milletvekilleri. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Tekeli, Ş. (1983). *Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat*. Birikim Yayınları.
- Tezel, S. (1983). *Atatürk ve Kadın Hakları*. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi.
- Tosun, T. ve Tepeciklioğlu, A. O. (2014). *Siyasal Partiler, Siyasal Katılım ve Propaganda*. Halis Çetin (Ed.). *Siyaset Bilimi* (4. Baskı. s.471-505) içinde. Orion Kitabevi.
- Türel, N. ve Çağlar, N. (2010). Yerel Yönetimde Kadın Temsili - Isparta İli Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 1 (2), 16-40.
- TÜİK (2012). Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011, www.tuik.gov.tr adresinden 14.06.2021 tarihinde alınmıştır.
- TÜİK (2019). Milletvekili Genel Seçimleri, www.tuikweb.tuik.gov.tr adresinden 12.06.2021 tarihinde alınmıştır.
- Yaraman, A. (1999). *Bir Demokrasi Tartışması: Türkiye'de Kadınların Siyasal Temsili (1935-1999)*. Bağlam Yayınları.
- Yetkiner, T. (2020). Türkiye'de kadınların siyasal temsiliyeti (2011-2018). [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Muş Alparslan Üniversitesi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

Çatışma beyanı

Makalenin yazarı, bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişkisi bulunmadığını dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Destek ve teşekkür

Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.